

## מרן ראש הישיבה שליט"א

בני ברק

[1234567]

## אימתי ברכת הדלקת נרות שבת

וכן העיר הרב מטה יהודה כאן דמה שרשם בש"ע "מרדכי", אין משמע מדברי המרדכי אלא סברא א' [ראשונה]. ע"ש. וכן כתב בספר משחא דרבנותא כאן<sup>1</sup>. ובכלל אין לסמוך הרבה על בעל הציונים בדברי רמ"א כי בכמה מקומות ציוניו משובשים, וכידוע לא מידי הרמ"א יצאו, אלא מאחד המדפיסים. והנה בסמוך בסיום דבריו של הרמ"א שמשמין את היד לפני הנר וכו' מציין למהרי"ל, וצ"ל מהרי"ו (שהוא מקור דברי האגור הנ"ל), כמבואר בדרכי משה ובכל הפוסקים.

**כתב** מרן בש"ע (סי' רס"ג ס"ה) כשדליק יברך וכו' להדליק נר של שבת וכו'. וכתב הרמ"א שם בהגהה, יש מי שאומר שמברכין קודם ההדלקה, ויש מי שאומר שמברך אחר ההדלקה. ע"כ. על יש מי שאומר בתרא ציינו בדפוס: "מרדכי סוף במה מדליקין". והוא טעות, כי המרדכי שם (סי' רצ"ג) כתב שמברכת לפני ההדלקה, דבעינן עובר לעשייתן, ויהיה בדעתה שלא לקבל שבת עד לאחר הדלקת נר שבת. ע"ש. וצ"ל ציון זה על דברי יש מי שאומר קמא. וכן הוא בציונים לש"ע הגר"ז.

## בדין עובר לעשייתן

שניה פרשת נח אות ח' והכה"ח (אות ל"ד) ועוד. וכן נהגו בתונס ובג'רבא להדליק ואח"כ לברך, וכן היה מנהגנו בבית אבא זצ"ל<sup>2</sup>. והגר"ע יוסף

**ובעיקר** הדין, רוב האחרונים פסקו לברך אחר ההדלקה כדעת הרמ"א בשם מהר"י ווייל ושכן המנהג. וכ"כ הרב בן איש חי (שנה

<sup>1</sup> ועיין בירחון אור תורה תמוז התשנ"ד (עמוד תשמה) שהעיר הה"כ שם על דברי המט"י והמשד"ר הללו, שדבריהם תואמים. ע"ש. וכיו"ב העיר בשו"ת יחיה דעת ח"ב (סי' נ"ד) על המט"י והמשד"ר א"ח (סי' שכ"ב) ששני הנביאים מתנבאים בסגנון אחד, אות באות תיבה בתיבה. ע"ש. וע"ע למוהרש"ך בספר נוכח השלחן (סימן קמ"ד) שהעיר כן על הרב מטה יהודה והרב משחא דרבנותא ז"ל שם, ששניהם מתנבאים בסגנון אחד. ע"ש. ובתלתא הוי חזקה. והקורב אלי שהרבנים המתכבדים ר' יהודה עייאש ור' מסעוד אלפאסי זצ"ל למדו ביחד במרוקו, כי בס' תולדות חכמי תונס (עמוד קע) כתב על מהר"י עייאש שתחלתו מעיר אלמהדייה (בתוניסיה) ובקטנותו הלך למערב הפנימי (למרוקו) ושם למד תורה ואח"כ בא לאלג'יר ונתיישב שם. ע"ש. ומהר"ם אלפאסי מוצאו ממרוקו, כידוע. ויתכן שנתערבבו חידושים וקונטרסים מזה לזה, והמעתיקים לא שמו לב לכת"י שונה מהרגיל והכניסו הכל ביחד. ועיין במשחא דרבנותא ח"ב א"ח (סימן קנ"ח) ויכוח גדול בין הרבנים בהלכות נטילת ידים. [נראה עוד בקונט' עלי הדס במילואים לעמ' 755. הרא"ל זנזורי ס"ט].

<sup>2</sup> אב"י ביו"ט הנהיג אבא מארי זצ"ל שיברכו ואח"כ ידליקו, כסברת הרבנית אשתו של הפרישה וכדעת הדגמ"ר והמחב"ר ועוד אחרונים, ודלא כהמג"א וש"ע רבנו זלמן. וכו' שמעה מרת אמי (ת"מ) מבתו של הרה"ג ר' מרדכי אמייס הכהן

**ומימי** יש ליישב לפי מה שכתבו קצת אחרונים שברכת להדליק נר של שבת נתקנה בימי הגאונים, נגד הקראים שנשארים בליל שבת בחשך, ולא היתה נוהגת בזמן התלמוד וממילא ניחא שלא אמרו חוץ מהדלקת הנר, כי לא בירכו עליה כלל. וכן יש להוכיח מפשט הגמרא בר"פ במה מדליקין, שדנו בהדלקת נר שבת ומשם עברו לדין חנוכה, ואז שאלו (בדף כ"ג ע"א) מאי מברך, והיכן צונו וכו', ולמה לא שאלו בנר שבת שהוא עיקר המסכת והפרק. אלא ודאי שלא היו מברכים עליו כלל. וכן משמע בסדור רס"ג (עמוד קט) שכתב "ורובנו" מברכים עליו להדליק נר שבת<sup>3</sup>. ועיין עוד בתכלאל עץ חיים ח"א (דף קי"א סע"א). ובירחון "סיני" שנת התשל"ח (עמוד ריו) ושם האריך בזה מאד הרה"ג ר' רצון ערוסי שליט"א. ע"ש<sup>4</sup>.

**ועיין** בשו"ת יחזה דעת ח"ה (ריש סי' כ"ד) שהביא דברי הרב לבושי מרדכי תליתאה (א"ח סי' נ"ט) שכתב דנר של שבת צריך להיות בשמן ובפתילה דוקא לעיכובא, והעיר עליו ממעשה דר' חנינא בן דוסא (בתענית דף כ"ה

וצ"ל בספר קול סיני (עמוד 247) הקשה על מנהג זה, למה אמרו בפסחים (דף ד' ע"ב) אמר רב יהודה אמר שמואל כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן ומסקינן בגמרא דחוץ מן הטבילה, ולא אמרו ג"כ חוץ מהדלקת הנר בערב שבת דשכיח טפי ומעשים שבכל יום, משא"כ טבילת הגר דלא שכיחא. ע"ש. וג"ל ליישב ע"פ מה שכתב הרא"ש (פ"ק דכתובות סי' י"ב) דיש שכתבו שצריך לברך ברכת חתנים אחר האירוסין וכו', ואע"ג דקיימא לן כל הברכות כולן מברכין עובר לעשייתן, יש יוצאין מן הכלל. ע"ש. והנה גם אירוסין שכיחי טפי מטבילת הגר ולא מני להו. אולם הרמב"ן בחידושו לפסחים שם כתב על מימרא דרב יהודה: כלל גדול הוא ולא אמר בו חוץ וכו'. ע"ש. (ונראה דלא ס"ל כדעת רבינו יוסף ו' מיגאש בתשובה (סי' פ"א) שגם בדברי האמוראים אין למדין מן הכללות. ושור"ר להרב יד מלאכי כלל כ"ד בשם הרמב"ן בחידושי שבועות כ"י שכתב דאין למדין מן הכללות וכו' לא אמרינן אלא היכא דמוכחא מילתא בגמ', אבל אנן לית לן לשבושי כלל גדול שבידינו, שא"כ אין לדבר טוף. ע"ש).

וצ"ל ראב"ד תוניסיה.

<sup>3</sup> וחתני הרה"ג ר' דקל כהן יצ"ו בספר מאמר אסתור (סי' רס"ג) הוכיח כן מדברי ר"ת בספר הישר (סי' מ"ח אות ו') שכתב לרבנו משולם: ותמיה אני עליך שאינך מאמין לרב עמרם שמפיו יצאו כל ברכות ותפלות כגון ברכת מפטיר ורוב ברכות שאינן לא בתלמוד ולא במסכת סופרים, לברך על הדלקת נר שבת וכו'. ע"כ. והוכיח מזה שבזמן הגמ' לא היו מברכים על נר שבת רק הגאונים תקנו. ע"ש. ואינה ראייה, שלא אמר ר"ת שהגאונים תקנו, רק שהיה לו (לרבנו משולם) להאמין לרב עמרם.

<sup>4</sup> והראוני בילקוט יוסף הנד"מ מהדורת תשע"א הל' שבת סי' רס"ג בקונטרס אחרון (עמוד תריב) שהשיב על זה, דמה שאמרו בתנחומא (ריש פרשת נח) להוציא מלבן של קראים, הוא לתוספת טעם בעלמא, כי בגמרא מבואר הטעם משום שלום ביתו. ולדעת רוב הראשונים שיש לברך על הדלקת הנר מסתמא נתקנה הברכה בימי התלמוד כמו כל הברכות, ומה שהגמרא דברה על נר חנוכה משום דהסוגיא איירי בנר חנוכה. עכ"ד. ואינו מובן, שהגמרא היתה צריכה לשאול מאי מברך על נר שבת והיכן צונו וכו' עוד בדף כ' ע"ב, ולא לחכות עד דף כ"ג ע"א לנר חנוכה, שהובאה במסכת זו בדרך אגב גררא. וז"פ.

האמור שברכת נר שבת נתקנה בימי הגאונים, לק"מ. ומצינו כמה ברכות שתקנו הגאונים, כגון ברכת אשר צג אגוז וכו' וברכת אשר קידש עובר ממעי אמו (ע' להרא"ש פ"ק דקידושין סי' מ"א), וי"א גם ברכת ברוך שאמר לפני פסוקי דזמרה. ואכמ"ל.

ע"א) שראה את בתו עצובה בליל שבת מפני שהדליקה הנרות בחומץ, ואמר לה בתי מה איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק. ואם הברכה של נרות שבת נתקנה דוקא על פתילת שמן או שעוה, עדיין היה לה להתעצב על שבירכה ברכה לבטלה בשעה שהדליקה הנר ללא שמן וכו'. ע"ש. ולפי

### ביאור לשון מרן "כשידליק יברך"

בהדלקת נר ראשון חשובה קבלת שבת, וא"ת דנר אחד לא חשיב קבלה, א"כ נתת דבריך לשיעורין דיש שמדליקין שנים ויש מדליקין שבעה ויותר, ולזה כתב דכל נרות שמדליקין לכבוד שבת כחד חשיבי. ונמצינו למדין בין להשה"ל ובין למרן דמברך לפני ההדלקה, דאל"כ הו"ל למרן להושיט בקנה שמברכים אחרי ההדלקה ולק"מ. ולכל הפחות הו"ל דלמנהגנו שמברכין אחרי ההדלקה לא קשיא קושית ה"ר בנימין, אלא ודאי דמנהג הספרדים מעולם היה לברך לפני ההדלקה וכמ"ש הרמב"ם (ריש פרק ה' מהלכות שבת). וכן פסק לדינא הגר"ע יוסף (שליט"א) בספרו הבהיר שו"ת יביע אומר ח"ב (א"ח סי' ט"ז), ודלא כמו שנראה מדברי מרן החיד"א ז"ל במחזיק ברכה (סי' רס"ג סק"ד). ע"ש באורך<sup>5</sup>. וא"כ צ"ל דכוונת מרן

ומזה"ר שואל ונשאל ח"ב (א"ח סי' נ"ח) כתב לדקוק מלשון מרן בש"ע (סי' רס"ג ס"ה) "כשידליק יברך", דלשון כשידליק משמע דאחר שידליק מברך. ע"ש. והרואה יראה בב"י שאין כן דעת מרן, שהרי הביא שם דברי שבלי הלקט (סי' נ"ט) שכתב: יש אנשים (צ"ל נשים) שמדליקין הנר בפתילה ואחר שבירכו והדליקו הנר משליכין הפתילה לארץ וכו', ותימה לה"ר בנימין שאם תאמר שהברכה חשובה קבלת שבת א"כ יהא אסור להדליק. ותירץ מרן שדעתם דבהדלקת הנר היא הקבלה וכדברי בה"ג, וכל נרות שמדליקין לכבוד שבת כחד חשיבי ושרו, משא"כ בכיבוי הפתילה שהדליקו בה. ע"כ. וכוונתו לתרץ לקושית ה"ר בנימין דדוקא בהדלקת הנר חשיבא קבלה ולא בברכה. ושוב הוקשה לו דא"כ איך מדליקין כמה נרות, והרי

<sup>5</sup> וראיתי למי שכתב דמרן בב"י הו"מ לשנויי הכי, וחדא מתרי טעמי נקט. והוא שיבוש גמור, דכשאין התחלה לקושיא לא נחפש תירוצים בחנם. ועוד איך יבכר מרן בשתיקה דברי מהרי"ו על דברי הרמב"ם גדול הפוסקים, וכפרט במקום חשש ברכה לבטלה, ומה גם שלא ראה דברי מהרי"ו, ואינו מזכירו מעולם בב"י רק במקומות בודדים ממש. [ועיין למר אבא זצ"ל בשו"ת איש מצליח (חיו"ד סי' י"ב דף י"א ע"ב) שאין דרך מרן הב"י להזכיר למהרי"ו רק לעתים רחוקות. ע"ש. וכן משמע בשם הגדולים להחיד"א ח"א (ערך מהר"ר יעקב וייל) שכתב שמרן הב"י מזכירו "לפעמים" כמו בא"ח (סי' תקס"ח) וביו"ד (סי' רכ"ח). וע"ע בשו"ת ישיב משה ח"א (סוס"י ב') ובבית יוסף אה"ע (סוס"י קכ"ט) בשם תשובת מהרי"ו ויינא (צ"ל וייל) סי' קפ"א. ע"ש]. ולדעתי כל הנדחק בדברי מרן בב"י לומר שמברכים אחר ההדלקה הוא כנשבע על עמוד של אבו שהוא של זהב.

כשרוצה ללבוש דכל הברכות מברך עובר לעשייתן (ואע"ג דרישא כשיעור משנתו וכשישמע קול התרגול ר"ל לאחר שיתעורר ואחר שישמע, שם בהכרח לפרש כן. והלשון משמע הכי ומשמע הכי והכל לפי הענין). וכן אח"כ כשיניח ידיו על עיניו, כשישב, כשזוקף, כשיניח רגליו בארץ, כשנועל מנעליו וכו', ר"ל כשרוצה להניח ולנעול, דלאחר שנועל אסור לברך עד שיטול את ידיו כמ"ש בסי' ד' (סעיף י"ח). ע"ש. ושוב הראוני להרא"ש פרק הרוואה (סוף סי' כ"ג) שכתב דברכות של הודאה ושבת כגון אלו יכול לברך לאחר כן, וע"ע להגר"א (סי' מ"ו סק"ה). ומ"מ נראה דלכתחילה יש לברך עובר לעשייתן, רק מפני שאין הידים נקיות כתב הרא"ש שיכול לברך לאחר כן. וכ"מ מלשון מרן הנ"ל כשיניח ידיו כשישב וכו' בלשון עתיד. וכ"מ להדיא מדברי הרב בן איש חי שנה ראשונה (ריש פרשת ראה) לגבי בגד חדש, שכתב שטוב ללבשו פעם ראשונה בשחרית, ויכוין לפוטרו בברכות השחר שיברך קודם הליבשה, ויכוין עליו, וילבשו תיכף אחר ברכות השחר בלא היסח הדעת והפסק. ע"ש. וע"ע בחידושי דינים מרבני ירושלים הקדמונים שבסוף ספר טל אורות הנד"מ (אות ח') בשם מהר"י מטרייל, שהלובש חלוק חדש כשיאמר מלביש ערומים יברך אחריה שהחיינו. ע"ש. ובודאי הכוונה שילבשו אחר שתי הברכות מלביש ערומים ושהחיינו. וע"ע ביו"ד (סי' רצ"ד ס"ו) ויברך בשעת פדיון אקב"ו על פדיון רבעי. ע"ש. ור"ל לפני הפדיון. והוא כנ"ד ממש. וגדולה מכלן תמצא בש"ע א"ח (ר"ס ח') יתעטף בציצית ויברך מעומד, והכוונה לברך לפני העיטוף, עיין בכה"ח שם. וע"ע רש"י יבמות (דף

בש"ע שכתב כשידליק, ר"ל כשרוצה להדליק, ולעולם הכוונה לפני ההדלקה. ומצינו כיו"ב בגמרא קידושין (דף ע"ב ע"ב) כשמת ר"ע נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה וכו', ללמדך שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו. ע"ש. ומוכח דלשון "כשמת" פירושו לפני שמת (וגירסת הרמב"ם ובה"ג עד שלא מת וכו'. אה"ח 1234567). והוא הדין ללשון "כשידליק" יברך. וידיין הרה"ג ר' משה לוי (גר"ו) העירני מדברי הרב ברית כהונה עצמו בחא"ח (מע' נו"ן אות ה') דמסיק בכוונת מרן (בסי' קכ"ח ס"א) שכתב כשמחזירים פניהם כלפי העם וכו' דר"ל קודם שמחזירים, ושכן הסכימו האחרונים ע"ש, ומינה ללשון כשידליק יברך בסי' רס"ג. מיהו ראה זו אינה מוכרחת לפי מ"ש בשו"נ ח"ב (הנ"ל) לחלק בין כשידליק ובין כשמדליק. ע"ש. ונראה כוונתו דאי נקט "כשמדליק יברך" פירושו כשרוצה להדליק יברך, ולכן מדליק בלשון בינוני, אבל השתא דנקט תרוייהו בלשון עתיד כשידליק יברך, והקדים הדלקה לברכה, משמע שמדליק לפני הברכה. ודו"ק. ומ"מ אינו מוכרח. ועוד דא"כ בסי' קכ"ח נמי דנקט תרוייהו בחד לישנא וכשמחזירים מברכים בלשון בינוני, נימא נמי דמחזירים לפני הברכה. וזה אינו. ועוד הביא ראה ידין הנ"ל מפירש"י בביצה (דף ל"ח סע"א) בד"ה כי סליק רבי אבא, כשרצה לעלות וכו'. ודפח"ח. וע"ע בפירש"י כתובות (דף ע"ב ע"א) בד"ה אי דידע כשאכל, ניפרוש ולא יאכל. ודו"ק.

**ובשי"ע** א"ח (ר"ס מ"ו) כשלוש יברך מלביש ערומים וכו', ומסתמא הכוונה

זכר דברי מהרי"ו כלל, וחידוש גדול כזה אם איתא לא הוה שתיק מיניה. וידוע שדרך מרן לעולם לבכר דעת הרמב"ם שכס אחד על שאר הפוסקים (ולדוגמא, עיין בב"י א"ח סי' יו"ד שכתב וז"ל: ולענין הלכה נראה, דאע"ג דהרא"ש מפרש כפירש"י, כיון דרש"י מפרש הוא ולא פסקן הו"ל הרמב"ם והרא"ש חד לגבי חד, והלכה כהרמב"ם דמסתבר טעמיה. ומאידך בסי' י"ח במחלוקת אחרת של הרמב"ם והרא"ש כתב וז"ל: ולענין הלכה נקטינן כהרמב"ם דרב מובהק הוא, וכ"ש דרש"י ס"ל כוותיה. ע"כ. הרי כשרש"י מסייע להרא"ש, אינו מביאו בחשבון, וכשמסייע להרמב"ם מביאו בחשבון, וממילא גם כאן אם בא מרן לשלול דעת הרמב"ם היה כותב בפירוש שאין לברך אלא אחר ההדלקה, אלא ודאי דהכא לא שמיע ליה למרן מחלוקת בדבר זה כלל, דודאי מברך עובר לעשייתו, ולכן לא חש לכתוב "כשידליק יברך" דמשתמע לתרי אנפי. ובזה ניחא מה שדקדק מוהרנ"ך שם ממה שכתב מור"ם בהגה על דברי מרן שם יש מי שאומר שמברכין קודם ההדלקה ויש אומרים וכו', דמשמע שמבין בדעת מרן שידליק קודם הברכה. עכ"ד. ולפי האמור אין זו ראייה, שכתב כן לפי שלשון מרן מסופק וסובל ב' פנים. ובלאו הכי רגיל מור"ם לכתוב "ויש אומרים" אע"פ שדעת מרן כן (וכ"כ הפת"ש יו"ד סוס"י שמ"א), או לכתוב דעתו בסתם אע"פ שמרן חולק (עיין ביד מלאכי כללי הש"ע ורמ"א אות י"ט, ובכף החיים סי' שי"ח אות פ"ד בשם המט"י. ודו"ק). ועוד דלהלן (סעיף י') כתב מרן להדיא שאחר "שבירכו והדליקו" הנרות, הרי שברכה קודמת להדלקה.<sup>6</sup>

י"ב סע"א) בד"ה כאן שהכיר בה דרב אסי בשכיר בה "כשנשאה" שהיא אילונית ואין כאן מקח טעות וכו'. ע"ש. ועל כרחך הכוונה שהכיר בה קודם שנשאה, ושוב ראיתי בספר טבעת המלך (פ"ה מהלכות שבת דף ק"ז ע"ב) שהביא הראיה מש"ע א"ח (סימן ח') הנ"ל. וכן בשו"ת יחווה דעת ח"ב (סי' ל"ג עמוד קלב).<sup>6</sup>

**והנה בירחון אור תורה** (אב אלול תש"ס סי' צ"ח) השיב על דברינו הרה"ג ר' נסים הכהן זצ"ל (נכדו של מוה"ר שואל ונשאל), וכתב שיותר נראה שדעת מרן להדליק ואח"כ לברך, כמשמעות לשון "כשידליק יברך". ואע"פ שגם לגבי ציצית כתב יתעטף בציצית ויברך והתם ודאי צריך לברך קודם שיתעטף, הנה שם אין מחלוקת בדבר ואין מקום לטעות בו, ולכן לא הקפיד מרן לדקדק בלשונו, שהדבר מובן מאליו שמברך עובר לעשיית המצוה, אבל גבי הדלקת נרות שהיא מחלוקת בין הראשונים וכמו שציין בדרכי משה (סי' רס"ג), אם היתה דעת מרן לברך קודם שידליק היה לו לבאר כמו שביאר הרמב"ם (רפ"ה מהלכות שבת) שחייב לברך קודם ההדלקה. עכ"ד. ובמחכ"ת, לא נמצא מחלוקת בראשונים בדיון זה, רק מהרי"ו כתב שמקצת נשים נוהגות לשים היד נגד הנרות עד לאחר הברכה (ומ"ש בדרכי משה (אות ב') כתב המרדכי וכו' "והמנהג לברך אחר ההדלקה", הם דברי עצמו ולא דברי המרדכי, כמו שיראה הרואה במרדכי פרק במה מדליקין סי' רצ"ג. ע"ש. והציון בהגה סי' רס"ג ס"ה משובש, וצ"ל על יש מי שאומר קמא וכנ"ל). ומרן לא ראה ולא

<sup>6</sup> וכ"כ ביבי"א ח"ט סוף סי' כ"ד בהערה, ועמד שם על דברי השו"נ. (הערת ר' הרא"ל זנוזרי יצ"ו).

<sup>7</sup> ועיין בשו"ת יביע אומר ח"י (סימן כ"א אות ו'). (הערת ר' הרא"ל זנוזרי יצ"ו).



וא"כ כיוון שלשונות מרן סותרים לכאורה, שכאן כתב כשידליק יברך ושם כתב שבירכו והדליקו, הדריגן לכללין דבעינן עובר לעשייתן וכדעת הרמב"ם ורוב הפוסקים.

[אח"ח 1234567]

**שוב** ראיתי בשארית יוסף ח"א (עמוד קיב) שהוכיח שדעת מרן לברך קודם ההדלקה, ממה שפסק (בסעיף י') שאין קבלת שבת תלויה בהדלקה וכדעת החולקים על בה"ג, וכל שכן שאינה תלויה בברכת ההדלקה. ע"ש. ואינו מוכרח, דהא חזינן דחייש מרן לדעת בה"ג כגון בערב שבת וחנוכה (עיין בבית יוסף סי' תרע"ט)<sup>8</sup>. גם מה שהוכיח שם ממה שכתב מרן שם אחר שבירכו והדליקו, י"ל דלאו דוקא וכמ"ש לעיל. ומ"מ ההוכחה שכתבנו לעיל מדברי מרן בב"י על קושית ה"ר בנימין היא הוכחה חזקה בס"ד.

**עוד** כתב הרה"ג רנ"ך הנ"ל באור תורה שם להוכיח שדעת מרן לברך אחר ההדלקה, מדכתב בב"י בתירוצו לקושית ה"ר בנימין, שדעתם דבהדלקת הנר היא הקבלה וכדברי בה"ג וכו', ומדכתב "שדעתם" וכו' משמע דאיהו לא ס"ל הכי, דאל"כ היה לו לכתוב בקצרה ונראה דבהדלקת הנר וכו', אבל לשון

"שדעתם" משמע שהוא ז"ל חולק ע"ז. עכ"ד. ובמחכ"ת נראה פשוט דמ"ש מרן "שדעתם" בא לאפוקי דעת רוב הפוסקים דבהדלקה לא קיבלה עליה שבת כלל וממילא א"צ להשליך הפתילה לארץ. וכן דעת מרן בש"ע (סי' רס"ג ס"י) ב"א בתרא, שאין קבלת שבת תלויה בהדלקת הנר אלא בברכו ודלא כבה"ג. ע"ש. וכ"כ בספר קול סיני (עמוד 246) דבעת הצורך יש לסמוך על זה. ע"ש. ומזה תשובה גם למה שחש מהרנ"ך שם <sup>עמוד 246</sup> שאם תברך לפני כן שמא תכבה הפתילה אחרי ההדלקה, דבדיעבד יכולה לסמוך ע"ד הרא"ש ורי"ו והרמב"ן והרשב"א ומרן. אבל לברך אחר עשיית המצוה, אע"פ שהפר"ח ביו"ד (סי' י"ט) דעתו שבדיעבד יכול לברך, מ"מ רוב הפוסקים שם נקטי כדעת הרמב"ם שאם לא בירך עובר לעשייתן שוב אינו מברך, וקבצם כעמיר גורנה הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יבי"א ח"ב (סי' ט"ז אות ה'), וכתב שהפר"ח עצמו למעשה לא סמך על דעתו ביו"ד, וכ"כ עוד בא"ח (סי' תל"ב ס"א וסי' תקפ"ה ס"ג). ע"ש. והניף ידו שנית בשו"ת יחווה דעת ח"ב (סי' ל"ג עמוד קלא), ושהסכימו האחרונים שאף בתוך כדי דבור שלאחר המצוה אין לברך. ע"ש.

### האם המנהג היה לברך לפני ההדלקה או אחריו?

רס"ג סק"ד) וכו', ושבספר יקהיל שלמה (דף כ"ח ע"ב) כתב שהדברים מוכיחים כהמאמ"ר, ושכן העיד בספר שתילי זתים שהמנהג פשוט בתימן לברך קודם ההדלקה, ושגם בספר יפה ללב ח"ו

**מיהו** מה שכתב היחור"ד שם בד"ה ואנכי חזון וכו' שרבותינו האחרונים הספרדים העידו בגדלם שהמנהג כדעת מרן שצריך לברך לפני ההדלקה, זה יצא ראשונה, המאמ"ר (בסימן

<sup>8</sup> ובי"לקוט יוסף כרך ב' הנד"מ הלכות ציצית (מהדורת תשס"ד עמוד נ'), ומהדורת תשס"ו עמוד לו) השיב ע"ז, דשאני התם דאין הטעם רק מפני שאנו חוששים לדעת בה"ג, אלא מטעמים נוספים וכמו שביאר מרן עצמו בבית יוסף שם דאפילו החולקים על בה"ג מודים שאפשר להקדים נר חנוכה, ועוד הוסיף טעם ע"פ הסוד. עכ"ד. ובמחכ"ת אין בב"י

במחזיק ברכה (סימן רס"ג סק"ד) שנראה מדבריו בהדיא דנקיט כהרמ"א שכתב "תיסגי לן להחמיר בשבת". וכן בכמה מקומות הבא"ח נמשך אחרי החיד"א, כגון (בשנה שניה פרשת יתרו אות ה') בסחיטת לימון ע"ג סוכר בשבת, ע"פ דברי המחבר (בסימן ש"ך סק"ב). ע"ש. ושלחתי הערה זו לרב המחבר, והשיב לי שהחיד"א במחזיק ברכה כתב רק לבאר שיטת הדרישה, דלהסוברים דמברך אחר כך תיסגי לן (די לנו) להחמיר בשבת, ומה שכתב "לך" אין כוונתו לנו הספרדים, אלא לחלק בין שבת ליו"ט לסברת הדרישה. ותיסגי לן הוא לשון שמשמשים בו הפוסקים לומר התינת למאן דאמר זה וכו'. עכ"ד. והוא דוחק גדול. ולא זכר שכן הבין מר אביו הגאון (שליט"א) בפשיטות בשו"ת יביע אומר ח"ב (תאו"ח סימן ט"ז אות י"ג) שדעת המחבר"ר בשבת להדליק ואח"כ לברך, והשיג עליו. ע"ש<sup>12</sup>. וא"כ די לנו ליישב דהבא"ח

(סי' רס"ג) כתב שכן עיקר. ע"ש. במחכ"ת, המאמ"ר והרב יקהיל שלמה לא העידו על המנהג כלל, רק אמרו שכן דעתם לדינא. ואדרבא מלשון הרב יקהיל שלמה משמע בהדיא שאין המנהג כן. [ובשו"ת יבי"א ח"ו (סימן מ"ח אות י"א) כתב בשם המאמ"ר "שכן נהגו בארצות המערב", וכ"כ עוד בספר יחווה דעת ח"א (סוף סימן כ"ז) וח"ג (סוס"י מ"ה). ע"ש. ואנן לא חזינו כהאי לישנא<sup>9</sup>. וצ"ע]. ורבני תימן ידוע דנקטי כדעת הרמב"ם, ואחרי דבריו לא ישנו. והרב יפה ללב ג"כ כתב דעתו לדינא ולא למנהגא<sup>10</sup>.

**וראיתי** להגר"י יוסף נר"ו בקונטרס "קבלת הוראות מרן" מהדורת תשס"ו<sup>11</sup> (עמוד 1234567) שתמה על הבא"ח (שנה שניה פרשת נח אות ח') שפסק לברך על נר שבת אחר ההדלקה נגד דעת מרן, והרי לא היה מנהג כזה בבגדאד. עכ"ד. ובאמת הבא"ח נמשך בזה אחרי דברי החיד"א

שום טעם להקדים ההדלקה ע"פ הסוד ולא ע"פ הפשט זולת הטעם לחוש לבה"ג. וא"כ גם כאן היה מקום לחוש לבה"ג, לולא חשש ברכה לבטלה. (הערת ר' רזיאל כהן).

<sup>9</sup> ובשו"ת יבי"א ח"ט (סי' כד אות ה) הביא בעדינות את לשון המאמ"ר כהוייתו, בלי לומר שהעיד על המנהג. ואולי סבר וקבל. ובס' טבעת המלך (דף קו:) פתח שכן העידו גדולי הספרדים, והביא ע"ז לשון המאמ"ר, ונראה שהוא לקוח ממשנה ראשונה ביחוד"ר. (הערת ר' רזיאל כהן).

<sup>10</sup> ואגב אבוא אעיר בענין מה שכתב היחוד"ר שם בהערה על דברי הרב שאגת אריה (סי' כ"ו) דאישתמיטתיה מ"ש הרשב"ץ בח"ב (סי' רע"ז) והמאירי במגילה (דף כ"א ע"ב), ובמחכ"ת בימי השאג"א עדיין לא יצא טבען בעולם, כי שו"ת הרשב"ץ נדפסו לראשונה באמסטרדם תצ"ח, ושאגת אריה נדפס בנייאויט בשנת תצ"ט (עיין אוצר הספרים). וגם המאירי מגילה נדפס לראשונה בשנת תקכ"ט (שלשים שנה אחרי שאגת אריה). ואין להקשות על מחבר אלא מספר שהיה עמו וקרא בו, וכמ"ש מרן החיד"א בכמה דוכתי. וראיתי מאמר אחד להגר"ח סופר שציין כמה מקורות בזה, והוא פשוט מאד וא"צ לראיות, שאין להעיר על מחבר מספר שלא נראה בימיו. והגורם לזה, לפי שהמדפיסים בימינו אינם רושמים מתי נדפס לראשונה, ולא עוד אלא שמוחקים ומשמיטים שנת ההדפסה הראשונה וכותבים שנת הצילום החדש. והיה ראוי לרשום בשער הספר מתי נדפס לראשונה ובכמה מהדורות וכיוצא.

<sup>11</sup> עיקרי הדברים נדפסו בשנת תשס"ז בספרו עין יצחק - קבלת הוראות מרן (עמ' קיז-קיח), וכנראה יש קצת שינויים בתוכן. והקונטרס משנת תשס"ו אמ"א. הרא"ל ונזורי מ"ט.

<sup>12</sup> ובספר עין יצחק ח"ג מהדורא שניה (נדפס בשנת תשס"ט) עמוד ר"ח קיבל ההמ"ח את דברי מו"ר נר"ו, ויישב לפ"ז

## אוצר החכמה

בשיטת החיד"א אמרה, וכמו שכתב בשו"ת יחזה דעת חלק ששי (סימן מ"ח) בשם הגאון ר' משה חיים זצ"ל (זקנו של הבא"ח) שלא היה נוטה מדברי החיד"א ימין ושמאל, והיה אומר שקבלנו עלינו הוראות החיד"א כדרך קבלת דברי מרן הש"ע. ע"ש. ומה שכתב בס' מנוחת אהבה ח"א (עמוד פב) שכן פשט המנהג "בדור שלפנינו" גם אצל הספרדים לברך אתר ההדלקה, אגב חורפיה לא דק, כי כבר בימי החיד"א ולפניו נהגו כדברי הרמ"א, כי חשבו שאדרכא זו חומרא והידור לנהוג כן. ומכל מקום כבר נתבאר שלמעשה יש לנהוג לכתחילה כמו שהורה הגר"ע יוסף לברך קודם ההדלקה. ומה שכתב הרה"ג מוהר"ק זצ"ל בספר נפש חיה (מערכת נ' אות כ') שהגר"ע יוסף שפסק לברך קודם ההדלקה הוא כדי לקיים מנהג אבותיו, אבל אנחנו ממשיכים עד היום <sup>1234567</sup> כמנהג אבות אבותינו לברך אחר ההדלקה, וכדעת החיד"א והבא"ח ומרן מוהר"ק. ע"ש. במחכ"ת מסתמא גם מנהג אבותיו של הגר"ע יוסף היה כמנהגנו (ע"פ הבא"ח) להדליק לפני הברכה, וכידוע שכל יוצאי בבל נקטי בשפולי גלימיה דהבא"ח [וכן מ"ש שם שהנשים נהגו כדעת בה"ג, אינו מדויק, כי דעת בה"ג דבהדלקה מקבלת עליה שבת ולא בברכה. ואולי צ"ל כדעת מהרי"ו]. ועיין בילקוט יוסף מהדורא קמא (עמוד מב) שכתב שהמנהג היה פשוט ברוב קהלות ספרד לברך לפני ההדלקה וכו' ומנהג זה היה קיים גם בבגדאד וכמ"ש הגאון ר' אלישע נסים דגור וכו', עד לאחרונה שנתפשט ס' בן

איש חי שפסק כדעת הרמ"א, ונמשכו אחריו מבלי משים. ע"כ. וביבי"א ח"ט (סוף סי' כ"ד) תמה מאד על הבא"ח בזה. ע"ש. ואין כאן תמיהה, כי גם החיד"א במחבר"ר נקיט כהרמ"א. וכן מנהג פשוט בתונס ובג'רבא גם לפני הופעת ספר בן איש חי, וכמ"ש גם מהרמ"ך זצ"ל בשואל ונשאל. ואכמ"ל.

**ובירחון** "אור תורה" אב תשע"ב (עמוד תתרי) כתב חכם אחד נר"ו שמנהג הספרדים לברך אחר הדלקת נרות הוא מנהג קדמון קודם קבלת דברי מרן, והביא בשם ספר עלי הדס (עמודים 305-308) שכן דעת כמה ראשונים, כגון ספר הנייר (עמוד כה) בשם ר"י בעל התוס', וספר התדיר לרבנו משה מרומי (עמוד קצו), ורבי בנימין הרופא אחיו של בעל שבלי הלקט, ורבנו פרץ המובא בכלבו (סי' ל"א). עכת"ד. ואין מכל אלה ראיה, דאפשר שחכמי אשכנז ואיטליא סוברים כדעת הגהות אשירי ואור זרוע (הובאו בש"ך יו"ד סי' י"ט סק"ג) דכל מצוות שלא בירך עליהן קודם עשייתן מברך לאחר עשייתן. אבל אין כן דעת חכמי ספרד, והם הרי"ף והרמב"ם ואבודרהם בשם בעל המאור (עיין בש"ך שם), ומדוע יעזבו אבותינו דברי הפוסקים שלנו הרי"ף והרמב"ם ובעל המאור וינהגו כדברי חכמי אשכנז ואיטליא? [ומה שחזר וביאר החכם הנ"ל שנית באור תורה כסלו תשע"ג (סי' כ"ח) שכוונתו היא שהמנהג התייסד ע"י הנשים משנים קדמוניות בכל תפוצות ישראל קודם קבלת הוראות מרן. עש"ב. אנכי לא ידעתי מה

הוראת הבא"ח [אך לא הביא הדבר בשם אומרו], ובהמשך דבריו (עמוד ריב) חזר לפרש במחבר"ר כפירושו הראשון, ושוב התעורר מדברי אביו זצ"ל [וגם כאן לא הזכיר מי העיר לו ע"ז], וכתב שמ"מ יש לפרש דברי החיד"א כפירושו המחודש, כדי שלא יסתור למה שכתב בשו"ב סק"ה בשם ר' אשר בר חיים. ע"ש. ואין דבריו מוכרחים (הערת ר' ריזא"ל כהנא).



הלכות גדולות שאין האשה מקבלת מקבלת שבת בהדלקת הנר) ולא תכשלנה נשים רבות בחשש ברכה לבטלה לדעת הרמב"ם ודעימיה דבעינן עובד לעשייתן דוקא. ובאמת בכמה מערי ספרד נהגו כן מחסרון ידיעה וכמ"ש לעיל. וכיון שהדבר ברור שדעת הרמב"ם ומרן לברך לפני ההדלקה דכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן, אע"פ שנהגו בחו"ל כדברי הרמ"א, מכל מקום בא"י יש לשנות המנהג ולברך לפני ההדלקה וכמו שהעלה מרן הגר"ע יוסף (שליט"א) בשו"ת יביע אומר ח"ב. ושמעתי מפיו (נר"ו) בדרשה שהגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל בעלותו ארצה שינה מנהגו וקבע בביתו לברך לפני ההדלקה כדברי מרן [ונכון הוא בשו"ת יחזקאל דעת ח"ב סוף סימן ל"ג, ובשו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח סי' מ"ח סוף אות י"א, ע"ש<sup>14</sup>]. וכ"ש לדין דאתכא דמרן סמכין ובאתרא דמרן יתבין. ולכן מה שכתב בספר מגן אבות (סי' רס"ג, עמוד קצד) בשם הגר"מ שטרנבוך, שאשה שהתחילה לנהוג לברך ואח"כ להדליק בחשבה שכך צריכים ע"פ הדין, הרי זה מנהג בטעות ואינו צריך התרה. ע"ש. כל דבריו הם טעות גמורה, ונגד הרמב"ם ומרן מארי דאתרא. וכן מה שהוסיף שם בשם הגר"ש אלישיב שאפילו אם המנהג נשתנה עוד בבית הוריה לברך ואח"כ להדליק, גם היא וגם הוריה צריכים לשנות מנהגם ולברך אחר ההדלקה

האות והמופת שנהגו כן בספרד לפני מרן, והרי כמה מנהגים נשתנו אצל הספרדים בדורות האחרונים ע"פ הקבלה או ע"פ הרמ"א וכדומה<sup>13</sup>]. והנכון שהמנהג נתפשט בינינו מפני דברי הרמ"א בהגה שכתב לברך אחר ההדלקה, וגם לשון מרן בש"ע "כשידליק יברך" משתמע לתרי אנפי. וכ"כ אמה"ג זצ"ל בתשובה כ"י (מחדש טבת התשכ"ה) וז"ל: הני נשי דידן שנוהגות לברך אחר ההדלקה וכו' כמנהג שכתב בהגהה סעיף ה', אינו מן הדין לדעת מרן, אלא שקיבלו עליהן חומרת ההגה. ע"כ. ואע"פ שבב"י מוכח להדיא שמברך לפני ההדלקה, כיון שלא פורש בהדיא בדברי מרן בש"ע לברך לפני ההדלקה, נמשכו אחרי פסק הרמ"א וחשבו שטוב להחמיר לברך אח"כ, שאם תאמר להדליק נר של שבת נראה כאילו קיבלה שבת ואיך תדליק אח"כ? או שסברו שטוב להחמיר בזה לחוש לדעת האומרים דבברכה מקבלת עליה שבת. ועוד שמא תשכח ותכבה את הנר או הגפרור שבידה אחרי ההדלקה, וכשאינה מברכת רק לבסוף אין כאן שום חשש. וכן ראיתי להגר"ד הלוי בספר מקור חיים לבנות ישראל (עמוד 53 הערה 19) שכתב שאם תברכנה הנשים לפני ההדלקה יש לחוש לתקלות. ע"ש. אולם למעשה לענ"ד מוטב חיכשל אשה אחת לעשות מלאכה אחרי ההדלקה (דבלא"ה דעת רוב הראשונים חוץ מבעל

<sup>13</sup> ושוב ראיתי להרב מרדכי לבהר יצ"ו בספר מגן אבות או"ח (סי' רס"ג עמוד קצא) שהביא לשון ספר הנייר (כצ"ל) הנ"ל: הנשים שלנו שנהגו שלא לברך על נר שבת עד אחר שהדליקה פתילה אחרונה, הדין עמהם, וכשר הדבר בעיני האלקים. ע"כ. ומלשונו שכתב "הנשים שלנו שנהגו" וכו', משמע שמעצמן נהגו ולא ע"פ הוראת חכם. ומה שכתב הדין עמהם, לפי שסובר כהגהות אשר"י דאפשר לברך אחר עשייתן וכנ"ל, אבל לדין ברכה לאחר עשייתן ספק ברכה לבטלה.

<sup>14</sup> וביבי"א ח"ב הנד"מ (סי' ט"ז הערה 30) הביא דברים בשם אומרים פרופ' פייבל מלצר (יהודי ת"ח ויר"ש) בנו של הגר"ז מלצר. וגם ביבי"א ח"ט (סי' קח סוף אות רכב) כתב "וכמו שהעיד בפני כל זה בנו של הרב ז"ל". ודלא כהה"כ באו"ת (כסלו תשע"ג סי' כ"ח) שטעו שזו שמועה פורחת. והערת ר' ריזאל כהן.

כמנהג הקדום. אם דעתו לפסוק כן לספרדים ועדות המזרח, טעות גמורה זו, ואין לנו אלא דברי הרמב"ם ומרן.

**וראיתי להגרי"ח סנפך גר"ו** בספר מנוחת <sup>אח"ח 1234567</sup> שלום ח"ח (סי' ז') שהאריך לחזק המנהג שנהגו בעדות המזרח לברך אחר ההדלקה, וכתב (בעמוד רטז) שאין שום פתחון פה לטעון שיש בו חשש ברכה לבטלה, שמלבד שכך היה המנהג פשוט, הרי יש בנדון זה ספיקות הרבה להצדיקו, והראשון, ספק שמא כדעת בה"ג ודעימיה שדעתם שכך תקנו חז"ל להדליק ואח"כ לברך וכו'. ע"ש. ודבריו תמוהים, כי מעולם לא אמר בה"ג להדליק ואח"כ לברך, רק שבהדלקה מקבלת עליה שבת, ולעולם הברכה היא לפני ההדלקה. ומרוב להיטות לסתור דברי הגר"ע יוסף בכל מחיר, מגבב קושיות ותמיהות עליו בכל הספר כולו. ולכו נא ונוכחה, אם ניתן רשות להמוני העם לשנות מנהגים אחרי מרן שלא כדעת מרן, לא תהיה רשות להגר"ע יוסף להחזיר עטרה ליושנה, לפסוק כדעת מרן בא"י בכל התורה כולה? ובשלמא אם נאמר שהיה זה מנהג קדום למרן נחא, אבל הרב המחבר אינו אומר כן, אלא המנהגים "נשתנו מאליהם" אחרי מרן. מי שינה אותם וע"פ מי? אולי ע"פ חלומות?

**והרה"ג ר' יוסף זליכה זצ"ל** בירחון אור תורה טבת תשנ"ב (סי' מ"ט) רצה להכריע לברך אחר ההדלקה, ממה שכתב הבא"ח (שנה שניה פרשת נח אות ח') הנ"ל וז"ל: ותניח ידה על עיניה ותברך תיכף, "ויש טעם על פי הסוד

בעצימת עיניה אותה שעה" וכו'. ע"ש. ומבואר שיש טעם בזה ע"פ הסוד מלבד הטעם הפשוט שיהיה עובר לעשייתן הנ"ל. והוסיף שם שהגר"ע יוסף באחד השיעורים הזכיר ענין ברכת הדלקת נר שבת, ובתוך דבריו אמר שאם היה אומר הגרי"ח שטעמו ע"פ הסוד היינו מקבלים ככל מחלוקת בין הפוסקים שהקבלה תכריע. עכ"ד. והר"י זליכה זצ"ל קרא לפניו מיד דברי הרב בן איש חי הנ"ל, והשיב לו בקצרה, אין מכאן ראיה! סתם ולא פירש. ועיין באו"ת שם שהאריך בכוונת הגר"ע יוסף, וכן בגליון אדר א' תשנ"ב (סי' ע"ו). ע"ש. ולי נראה כוונת הגרע"י פשוטה, שלא כתב הבא"ח שיש סוד לברך אחרי ההדלקה, אלא שיש סוד לעצום העינים. ואם תרצה תעצום עיניה ותברך ואח"כ תדליק כדברי הרמב"ם. ובלאו הכי כל סוד שאינו מפורש בדברי האר"י ז"ל אין אנו אחראים לו. ומה גם שלא כתב שיש סוד בעצימת העינים או שכך צריך ע"פ הסוד, אלא שיש טעם ע"פ הסוד, כלומר שהוא ז"ל המציא טעם מסברתו ע"פ הסוד למנהג ישראל. אבל כיון שדעת הרמב"ם ומרן וכל הפוסקים הראשונים (עד מהר"י ודעימיה) לברך לפני ההדלקה, ויש בדבר חשש ברכה לבטלה אם תברך לאחר עשיית המצוה, קים לן דאילו ראו החיד"א והבא"ח ומוהרמ"ך זצ"ל וסיעתם כל דברי הראשונים המובאים בשו"ת יביע אומר, הן הם יודו ויברכו לפני ההדלקה, ומה גם בא"י אתרא דמרן. והדבר ברורים כ"כ בדעת מרן בב"י עד שא"א לעצום עינים ולהכחיש זאת. וכבר כ' הרמב"ם באגרותיו: לעולם אל ישליך אדם דעתו (וכ"ש דעת גדולי הדור) אחריו, כי העינים הם לפנים ולא לאחור.

## לימוד זכות על המנהג לברך אחר ההדלקה

**מיהו** אחר הכל יש ללמד זכות על מנהג אמותינו נ"ע בחוץ לארץ לברך אחר ההדלקה, לפי מ"ש בשו"ת יביע אומר חלק שמיני (יו"ד סי' כ"ז) דמצות מזוזה היא מצוה הנמשכת כמו ציצית ותפילין, שאם שכח לברך קודם עשייתן יכול לברך כל זמן שעודן עליו. עש"ב. וכן הביא בס' הליכות עולם ח"א (עמוד ס"ד) משו"ת רעק"א מהדורא תניינא (סי' י"ג) שאם שכח לברך על הדלקת נר חנוכה ונזכר קודם שהדליק את כל הנרות יכול לברך מטעם ס"ס וכו', ועוד דחשיב כמצוה שנמשכת עשייתה שאף להרהמ"ח (נראה דצ"ל להרמב"ם) יכול עדיין לברך עליה, וכאן ג"כ יש שיהוי להדלקת נר חנוכה שמצותה עד שתכלה רגל מן השוק וכו'. ע"ש. ואם זה בנר חנוכה דקי"ל כבתה אין זקוק לה, כ"ש וק"ו בנר שבת שעיקרו משום שלום בית, דחשיב מצוה הנמשכת<sup>15</sup>. וראיתי להרב יצחק יוסף נר"ו בקונטרס קבלת הוראות מרן (מהדורת תשס"ו), שכתב דאע"ג דמזוזה היא מצוה נמשכת, מ"מ שאני הדלקה שמברכים בלשון "להדליק" וצריך דוקא עובר לעשייתן. ע"ש. והוא תמוה, דבמזוזה נמי מברכים "לקבוע" מזוזה, ואפ"ה לדעת היב"א בדיעבד יכול לברך אחר קביעתה. ושלחתי לו בזמנו הערה זו, והשיבני, שבמזוזה עיקר המצוה לדור בבית שיש בו מזוזה, ומעשה קביעת המזוזה אינו מעלה ואינו מוריד. ודמי לעשיית מעקה, שהעיקר הוא שיהיה מעקה, והברכה שאנו מברכים בעת קביעת המעקה היא על המטרה

שיהיה מעקה. והיכא דנפל אחר כך המעקה, בודאי שחוזר לקבוע מעקה למטרת המצוה, וכן במזוזה. אבל בנר שבת אמנם יש תנאי שיהיה נר דלוק על שלחנו, ולכן אם הנר כבה קודם שקיבל שבת חוזר ומדליק, אבל ברור שציווי חכמים היה על מעשה ההדלקה, והגמ' בפ"ב דשבת [דף כ"ג ע"א לגבי חנוכה] למדה מלשון הברכה דהדלקה עושה מצוה, ולכן אם היה הנר דלוק ועומד מערב שבת, מכבה וחוזר ומדליק, כי יש ענין במעשה המצוה, וזה תנאי שיהיה דלוק, שלא כבמזוזה דאין מעשה קביעת המזוזה מעכב, אלא עיקר הצווי לדור בבית שיש בו מזוזה, כמו במעקה שהעיקר שהמעקה ישאר. עכ"ד. ונראה כוונתו דבמזוזה אם דר בבית שיש בו מכבר מזוזה, א"צ להורידה ולחזור לקובעה מחדש, אבל בנר שבת אם היה הנר דלוק ועומד מבעוד יום מכבהו וחוזר ומדליק. אולם יש להעיר שגם בנר שבת אם הודלק הנר בזמנו אחרי פלג המנחה ע"י אחרים לכבוד שבת, בודאי שא"צ בעה"ב לכבותו ולהדליקו מחדש, שהרי הודלק לכבוד שבת ובירכו עליו, ושלום בית נמי איכא, וא"כ דמי למזוזה. ונוסח הברכה בשתייהן שוה.

**איברא** שמדברי רבנו אברהם בן הרמב"ם בספר המספיק לעובדי השם (פרק ל' עמוד 238) מבואר דמי שקבע מזוזה בלי ברכה אינו יכול לתקן אח"כ. ע"ש. וכמו שהעיר בזה הרב אביגדור מאדאר שליט"א בקובץ ויען

<sup>15</sup> העירני ר' הראל זנוורי הי"ו כי ביב"א ח"ב סי' ט"ז (שהיא הפעם הראשונה שדיבר הגרע"י בנ"ד) כבר הביא (באות ב') מדברי רעק"א לעניינינו, ודחה דאף הוא לא אמרה למעשה אלא בנר חנוכה כשעדיין לא סיים להדליק נרות ההידור. ע"ש. עכ"ד. אבל הנה למעשה בחלק ח' סמך על דברי רעק"א גם לענין מזוזה וציצית ותפילין, וכאמור.

קנ"ח סעיף י"א), וכן המנהג. וגדולה מזו כתב הרא"ש בפ"ז דברכות (סי' ל"ג) דכיון שנזכר שלא בירך בעוד המשקין בפיו דומה קצת לעובר לעשייתו מה שנזכר קודם לבליעה וכו' ושכ"כ הראב"ד. ע"ש.

### ובמנוחת אהבה ח"א (עמוד פג בהערה 16 בד"ה

אמנם) כתב על דברי הרמ"א שיש לכסות הנרות שיהיה עובר לעשייתן וכו', שדבריו בזה תמוהים, שהרי אין מצוה ליהנות מאור הנר בשבת וכו'. ע"ש. ובמחכ"ת כוונת הרמ"א פשוטה, דכיון שהם חוששים שבברכה קיבלה עליה שבת ולא תוכל להדליק, לכן סמכו לכתחילה לברך אחר ההדלקה כל זמן שלא נהנית מהנרות, וכמו שמצינו בטבילה דגר דגברא לא חזי, וכמ"ש כיו"ב הרמ"א הנ"ל שאם שכח לברך ענט"י עד אחר ניגוב מברך אח"כ. ע"ש. והיינו טעמא, שכל מטרת הנטילה כדי לאכול ועדיין לא אכל. והכא נמי מטרת ההדלקה כדי ליהנות מן הנר וכמ"ש המנוח"א ז"ל גופיה, ועדיין לא נהנתה. ושוב התבוננתי וראיתי שאין זה מוכרח, דמה שצריכה ליהנות אינו מעיקר מצות ההדלקה, אלא שזו תכלית ההדלקה ליהנות לאורה כמ"ש ז"ל נר שבת עדיף משום שלום בית (ונ"מ לשוכנים סמוך לקוטב הצפוני וכיוצא שיש להם כמה חדשים בשנה יום, שלא יברכו על הדלקת נרות שבת) ולעולם המצוה נגמרה בהדלקה. [וכמו שחיטה שעיקר המצוה היא לשחוט על מנת לאכול כמ"ש וזבחת ואכלת, ואפילו הכי אין ספק שאם לא בירך בשעת השחיטה לא יברך בשעת האכילה. וזה פשוט]. הא למה הדבר דומה, לנט"י לאכילה שאם נוטל ידיו ומברך על נטילת ידים ואינו אוכל נמצאת

שמואל ח"ג (סוף עמוד קל"ה) ע"ד הרב יביע אומר (ח"ח יו"ד סי' כ"ז) הנ"ל, [והראוני שהרב עצמו חזר בו בספר חזון עובדיה על חנוכה (עמוד קל"ג) ע"פ דברי רבנו אברהם בן הרמב"ם הנ"ל. ע"ש. והראוהו לו תלמידי הישיבה שלנו הי"ו כפי ששמעתי].

**והנה** הרמ"א בהגהת הש"ע (סי' רס"ג ס"ה) סיים, דכדי שיהיה עובר לעשייתו לא יהנה מן הנר עד לאחר הברכה, ומשימין היד לפני הנר אחר הדלקה ומברכין ואח"כ מסלקין היד, וזה מקרי עובר לעשייה, וכן המנהג. ע"כ. וראיתי בשו"ת יחזקאל דעת (ח"ב סוס"י ל"ג) שהביא משו"ת פאר עץ חיים שמה שחשבו הנשים לתקן שיהיה עובר לעשייתן ע"י עצימת העינים וכו', שגו הרבה מאד, שאין הנאת הראיה מעיקר המצוה אלא ההדלקה עצמה היא עיקר המצוה אף בלא הנאת ראייה וכו'. עכ"ד. ולענ"ד לא משמע כן ממ"ש המג"א (שם סק"ט) ועוד פוסקים, דסומה ג"כ תברך לפי שנהנית ג"כ ממאורות, משמע דאי ליכא הנאה לדידה אע"ג דאיכא הנאה לאחרני אינה מברכת. והכא נמי בשעה שעוצמת עיניה עוד לא נהנית מאור הנרות ועדיין לא גמרה המצוה (ואין לומר דמ"מ היא ראויה ליהנות מהאור לולא עצימת העינים, זה אינו, שהרי כתבו האחרונים לענין חתן וכלה שעושים שבת אצל הוריהם שלא תדליק בברכה בביתה אא"כ ישאר הנר דלוק כשבאים לישון, אלמא דהנאה ממש בעינן). ולא גרע מנענועי לולב שכתבו התוס' בפסחים (דף ז' ע"ב) דכיון שצריך לנענע בהלל נמצא עדיין לא נגמרה מצותו (וע' תוס' סוכה דף ל"ט ע"א), וכן בנט"י כתבו הפוסקים דכיון שאסור לאכול קודם הניגוב מיקרי עובר לעשייתן, וכ"פ הרמ"א (סי'

ברכתו לבטלה<sup>16</sup>, ואם לא בירך עד אחר שניגב לא יוכל לברך ענט"י עם האוכל, שהמצוה כבר נגמרה (וכן פסק הבא"ח שנה ראשונה פרשת שמיני אות ז'. ועיין בזה להכה"ח סי' קנ"ח אות פ"ד ופ"ה בשם הט"ז. והבן). ולא דמי למה שכתב הרא"ש הנ"ל דכיון שנזכר שלא בירך בעוד המשקה בפיו דומה קצת לעובר לעשייתו וכו' ע"ש, דהתם איירי בברכת ההנאה ולא בברכת המצוה. ודו"ק היטב.

**ומכ"ל** מקום עדיין יש ללמד זכות ע"פ דברי המרדכי פרק במה מדליקין (סי' רצ"ד) שכתב בשם רבנו משולם, שאין מברכים על נר שבת לפי שאין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה, ור"י אומר דגמר מצותה היא, שרואים בה לשמש בבית ולישא הכלים על השלחן. ע"ש. וא"כ כשעוצמות עיניהן בשעת הברכה עדיין לא נגמרה מצותה, כי עוד לא נהנו מהנר, ושפיר מיקרי עובר לעשייתן. [ומכאן תיובתא לדברי הרב פאר עץ חיים הנ"ל. רצ"ע]. ודי בזה ליישב מנהג אמותינו נ"ע ברוב ארצות המזרח שבירכו אחרי ההדלקה, שלא תהיינה ח"ו בסוג מברכות ברכה לבטלה לדעת הרמב"ם ומרן, ויש להן על מה שיסמוכו.

**ובזה** יש ליישב מ"ש המג"א (סי' רס"ג ס"ק י"א) בשם מהר"ם כשיש חופה בערב שבת וכו' תדליק האשה הנר בלא ברכה קודם החופה

ואח"כ בחשיכה תפרוס ידיה על הנרות ותברך. ותמה המג"א דלא שייך ברכה בדלוקה ועומדת. וכן הביא ממהרי"ו שהתיר להדליק בעוד היום גדול ואח"כ לפרוס ידיהם ולברך, ומסיק דלאו מר בריה דרבינא חתים עלה. ע"ש. ולפי האמור ניחא, שבעוד היום גדול ליכא הנאה מהנרות.

**ורעייתי** נ"ע היתה מברכת אחר ההדלקה כמנהג כל נשות הספרדים בחו"ל,

והיה קשה לה לשנות מנהגה. ובודאי שאין להתקוטט בעבור זה, כי נר שבת נתקן מפני שלום בית ולא להפך ח"ו. וזה בכלל מ"ש בגמ' (שבת דף ל"ד ע"א) הני תלת מילי לימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה, וחד מינייהו הדליקו את הנר, כלומר בין שתברכי לפני ההדלקה או אחריה, העיקר הדליקי עכשיו את הנר מיד ונתווכח אחר השבת. ודו"ק. אולם לכתחילה יש לנהוג לברך לפני ההדלקה כדעת הרמב"ם ומרן ובפרט בא"י אתריה דמרן, וכמו שפסק מרן הגר"ע יוסף שליט"א, וזה פשוט. ועל צד היותר טוב נכון שתעשה תנאי פעם אחת בשנה שאינה מקבלת שבת בברכת הדלקת נרות. וצריך להזהיר שלא תכבינה הגפרור או השעוה שמדליקות בה אחר ההדלקה, וכמ"ש מרן שלא יורקו הפתילה לארץ לכבותה וכו', דהא חיישינן לדעת בה"ג בערב שבת וחנוכה ועוד<sup>17</sup>.

<sup>16</sup> **ואע"פ** שכתב הריטב"א (חולין דף ק"ו ע"ב) שאם היה כוונתו לאכול לחם אף שלא אכל אח"כ אין ברכתו לבטלה. ועיין להכה"ח (סי' קנ"ח אות ו') ובשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' כ"א) באורך, מ"מ כוונתי היא שלמעשה נמצאת למפרע ברכתו לבטלה, שבירך אקב"ו על נטילת ידים בתנאי, שלא נצטוונו ליטול ידים אלא לצורך אכילה (ואה"נ שלא עבר על איסור ברכה לבטלה כיון שהיתה דעתו לאכול, כדברי הריטב"א). ואפילו הכי לא אמרינן דהאכילה חשיבא גמר המצוה ומברך ענט"י עם האכילה. והוא הדין הכא בהדלקה לא אמרינן דההנאה מאור הנרות חשיבא גמר המצוה וכמו שכתבתי.

<sup>17</sup> **והנה** הרב בז איש חי שנה שניה (פרשת נח אות ח') כתב, שאחר שתסיים כל הנרות תיכף ומיד תזרוק מידה הפתילה



## מילואים

סוף הלכות שמיטה), יבין לאשורו שאין בדחיות כת"ר ממש, ולא הייתי צריך אלא לשלוח לו מברק בן שתי מלים "עיין היטב", כי בטוחני שעדיין השכל הישר נחבא במוחו באיזו פינה וכשיעוררו אותו יקום לתחיה, רק שהוא בבחינת נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני. אך כיון שכת"ר הריץ איגרת שניה, וקרוב לודאי שלא ישמע לקול המברק הנ"ל, הנני להסביר לו הדברים באר היטב, ואם יעמוד בדעתו אינני אומר קבלו דעתי. האמת תורה דרכה מאליה ומעצמה, ואינני עו"ד של הגר"ע יוסף בענין זה, כל אחד יעשה כמנהג אבותיו וכפי דעותיו ודחיותיו, שאין קץ לדברי רוח.

**ובכן** שמע בני, דבר ברור הוא לכל בר בי רב דחד יומא שכל המצוות מברך עליהן

עובר לעשייתן, ואין יוצא מן הכלל רק קצת ברכות כמו נט"י וטבילת הגר שדיברו בהם הש"ס והפוסקים. רק כאן בהדלקה חידשו קצת נשים מנהג (והובא במהרי"ו) ע"פ שיטת בעל הלכות גדולות, שבהדלקה מקבלות שבת עליהן, והוסיפו הן עוד צעד שלא רק בהדלקה קיבלו שבת עליהן אלא גם בברכה, ולכן הוכרחו לברך

**אודות** מה שהנכחתי למעלה בסימן הקודם מדברי מרן בבית יוסף (סי' רס"ג) בתירוצו לקושית שבה"ל בשם ה"ר בנימין, דסובר דמברכים קודם ההדלקה. ונדפסו עיקרי הדברים בסוף שו"ת איש מצליח כרך א', הנה לפני שנים כתב אלי חכם אחד בשם רבי מאיר בנימין הי"ו לדחות, דמרן רצה לתרץ גם לשיטת ה"ר בנימין, דמקושתו מוכח דס"ל דמברכים לפני ההדלקה, ולכן תירץ מה שתירץ, אולם הוא עצמו אפשר דס"ל דמברכים אחר ההדלקה. ומתחילה לא השבתי לו לרוב פשיטות הדברים המבוארים למעלה, אך כשחזר ושאל, השיבותיו באורך באר היטב (מיום י"א בניסן תשמ"ב). ואני מעתיק כאן מה שהשבתי לו, כי יש בזה מה שאין בזה.

**קבלתי** גלוינו מיום מוצש"ק פרשת פרה עם מכתבו הקודם מלפני כחודש, ולא ראיתי צורך לענות, כי מלבד הטרדות והענינים שרמזו כת"ר במכתבו אשר סבוני אפפוני הקיפו עלי יחד, עוד בה, כי המעיין הישר אשר פרק מעליו עול החשבונות הרבים שביקשו בני האדם והלך ישר כמו שעשהו האלקים (כלשון הרמב"ם

שמדלקת בה את הנרות וכו', ואם המקום הוא פרוס בו סדינין על הקרקע ואינה יכולה לזרוק הפתילה בארץ, תעמיד אחד אצלה, כדי שתיכף ומיד בסיום ההדלקה יקח הפתילה מידה ויכבנה. ע"כ. ולכאורה לפי המנהג שכתב הרב ז"ל שמדליקה לפני הברכה יכולה לכבות בעצמה. ושו"ר בספר הליכות עולם ח"ג (עמוד מ) שכן כתבו המט"י עייאש והרב ערוך השלחן. ע"ש. וכ"כ ביבי"א ח"ב (סי' ט"ז אות ו'). ואולי לא רצה לעשות הפסק גדול בין ההדלקה לברכה. אולם בירחון אור תורה (שבט התשס"ד סי' נ"ב) פירש הה"כ שם בכוונת הבא"ח עפ"ד הרב חיי אדם ודעימיה שבהדלקה עצמה מקבלת שבת. ונסתייע ממה שכתב הבא"ח שם בתחלת דבריו שלא חל קבלת שבת על האשה בהדלקה אלא עד שתסיים כל הנרות אשר מדלקת במקום השלחן, ששם תהיה הברכה שלה. ע"כ. ומשמע שאף לפני הברכה קיבלה שבת. ע"ש. ואע"פ שיש לדחות ראיתו דכוונת הבא"ח "ששם (במקום השלחן) תהיה הברכה שלה" ואחרי הברכה מקבלת שבת. ברם בקושטא פשט דברי הבא"ח כמ"ש הה"כ הנ"ל דבין בברכה ובין בהדלקת כל הנרות מקבלת שבת, ותווייהו לחומרא וכדברי הרב חיי אדם ודעימיה. ואפרייז נמטייה.

זה עונה מרן: "שאפשר לומר שדעתם דבהדלקת הנר היא הקבלה וכדברי בה"ג (כלומר: ולא בברכה שלפניה!): וכל נרות שמדליק לכבוד שבת כחד חשיבי ושרו (בוזה בא ליישב קושיא אחרת, דלכאורה אחר הדלקת הנר הראשון מיתסר), משא"כ בכביית פתילה שהדליקו בה (דאסור, ולכן משליכות הפתילה לארץ)".

**מעשה** ברור הדבר, שבין לה"ר בנימין ובין למרן הברכה היא לפני ההדלקה. אם לה"ר בנימין, בהדיא קאמר "אם כן תהא אסורה להדליק". ואם מרן, מדלא ענה בפשיטות לקושית ה"ר בנימין שמברכות לבסוף אחרי ההדלקה, ש"מ שגם הוא מודה לו שמברכות לפני ההדלקה. ומה משיב כת"ר בגלויתו שלפנינו "שאפשר לומר דמ"ש מרן בב"י לתרץ קושית ה"ר בנימין זהו לדעת השואל, כלומר לדעת ה"ר בנימין שלמד בדברי בה"ג שקבלת שבת תלויה בברכה וע"ז השיב מרן הב"י שלבה"ג קבלת שבת תלויה בהדלקה, אך יתכן דמרן עצמו לשיטתו באמת סובר דקודם מדליקין". מריה דאברהם! אילו מרן סובר דקודם מדליקין, על כרחך ס"ל דקבלת שבת תלויה בברכה (דאל"כ מה מכריחנו להפוך סדרי בראשית ולברך אחרי ההדלקה, נגד הכלל דעובר לעשייתן?) וא"כ למה ישיב את ה"ר בנימין בדברי שקר (ח"ו) ויכתוב דקבלת שבת תלויה בהדלקה? אדרבא יענה לה"ר בנימין יישר כח, ובגלל זה נוהגות נשותינו לברך לבסוף אחרי ההדלקה!

**ואם** כה יאמר כת"ר שמרן השיב ע"ד ה"ר בנימין לפי שיטתו שהנשים מברכות לפני ההדלקה, אך לדידיה באמת ס"ל שמברכות לבסוף אחרי ההדלקה – הנה אילו נרמז מנהג זה בדברי מרן בש"ע או בב"י או בכ"מ או

אחרי ההדלקה שאם יברכו לפני ההדלקה לא יוכלו עוד להדליק. אבל לדעת רוה"פ החולקים על בה"ג וסוברים שלא קיבלה שבת בהדלקה ומותרת בעשיית מלאכה, כ"ש וק"ו שלא קיבלה שבת בברכה, שהרי מה אומרת בברכה "להדליק נר של שבת" וההדלקה גופה נעשית ביום חול גמור, וא"כ למה תקבל שבת בברכה זו? ולא עוד, אלא שאם מקבלת שבת בברכה, לאיזה ענין כתבו הפוסקים הנ"ל שיכולה לעשות מלאכה אחרי ההדלקה, והרי מיד היא צריכה לברך בין לפני הדלקה ובין לאחר הדלקה, וא"כ אימתי תעשה מלאכה? שמא באותו רגע כמימריה (בין הדלקה לברכה) תקפוץ למטבח ותבשל ותטמין חמין וכיוצא?! הא ודאי דלא וא"כ כיון שאינה מקבלת שבת לא בברכה ולא בהדלקה מה לנו לאחר את הברכה אחרי ההדלקה? ומה מכריחנו לכך? נמצא ברור הדבר כשמש בצהרים, שלדעת רוה"פ הברכה היא לפני ההדלקה, רק לדעת בה"ג נסתפקו קצת נשים והחמירו לברך אחרי ההדלקה, מחשש שמא גם בברכה גרידא קיבלו שבת עליהן ולא תוכלנה עוד להדליק.

**וכעת** לדברי שבלי הלקט: "יש נשים (כצ"ל) שמדליקות הנר בפתילה, ואחר שבירכו והדליקו הנר (פה הכוונה ברורה שהברכה לפני ההדלקה כדמוכח מקושית ה"ר בנימין דבסמוך, ודלא כהכה"ח אות ס"ב. ע"ש) משליכין הפתילה לארץ, וגם בה"ג אוסר להדליק נר חנוכה אחר נר שבת (מטעם זה דס"ל שבהדלקה קיבלה עליה שבת), ותימה לה"ר בנימין שאם תאמר שהברכה חשובה קבלת שבת (שהוא מבין דהדלקה וברכה חדא גינהו לבה"ג, ומאידך פשיט"ל כביעתא בכוחתא שהברכה קודמת להדלקה) א"כ תהא אסורה להדליק". ועל

הלימוד אצלכם להוציא דברי פוסק מפשרות ולעקמו ולכוונו אל אשר יהיה שמה רוח הכותב ללכת, הנני כמזהיר ולא כמזכיר: בני! אל תלך בדרך אתם, מנע רגלך מנתיבתם! על זה וכיו"ב צונו והזהירנו מאור העולם רבנו הרמב"ם באגרת המוסר (צוואתו לבנו) וז"ל: בטלו ומאנו במודעי מרמות ומזמות, ודקדוקים ועמוקים, עקשיות וקושיות, ודתות תחתיות, הוי לבונה ביתו עליהם! (ההמשך ראה שם).

**יחזור** נא ידידי ויקרא מתוך מתוך את דברי, וישים אל לבו שאין מטרטנו כאן לאהבת הניצוח, אשר הוא כקש לפני רוח, רק לחפש את חותמו של הקב"ה בתורתו הקדושה תורת אמת. ואם רוצה ליישב מנהג אבותינו שנהגו כרמ"א, יש ויש דרכים אחרות ליישב (להלכה ולא למעשה) אך לא לסלף דעת מרן המבוארת, כי האמת גולת הכותרת, ולנושאה ומחזיקה עטרת תפארת.

בתשובה, כדברך, מוכרחים ליכנס בעובי הקורה ולומר שמרן מתרץ אליבא דהשה"ל וליה לא ס"ל. אבל קושטא דמילתא היא שמנהג זה נזכר לראשונה בדברי מהרי"ו (תלמידו של מהרי"ל) ומרן לא ראהו ולא שמע עליו ולא חלם עליו מעולם! ואפי' אם היה מרן מביא דברי מהרי"ו, כל זמן שלא כתב עליו הנפק ולא אישר שכך נוהגים, חזקה עלינו שהוא נוהג כדברי הרמב"ם המפורשים לברך לפני הדלקה, שכן דרך מרן בב"י ובש"ע למי שרגיל בו, לבכר דעת הרמב"ם שכם אחד על כל הפוסקים, וכל שכן שלא הביא דברי מהרי"ו כלל, על מי ועל מה סמך מרן לסתום הדברים בתירוצו לקושית ה"ר בנימין, שמא על ר' מאיר בנימין דידן שיקום אחריו בארבע מאות שנה ויפרש דבריו בצורה שלא עלתה על לבו?

**אינני יודע** אם כת"ר לומד בכולל או בישיבה <sup>אח"כ 1234567</sup> ותורתו אומנותו, ואם כן הדבר וזו דרך

**בברכת נאמנים פצעי אוהב, מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון**

**נאמ"ן ס"ט**



סברת מהרי"ו כלל, ואיך יעלה על הדעת שיעזוב פסק הרמב"ם וילך אחר מנהג קצת נשים שהובא במהרי"ו ולא העלהו כלל בב"י ולא בש"ע. והדברים פשוטים מאד. וע"ע בס' ילקוט יוסף הלכות ציצית (מהדורת תשס"ד כרך ב' עמוד נא ובמהדורת תשס"ו עמוד לו). וי"ל ע"ד. ואכמ"ל.

**מאמר** זה מלוקט מכמה ספרים ומכתבים ומגליונות שלי בירחוני אור תורה

**ועו"ר** בספר שארית יוסף ח"א (עמוד קיב) שהביא מה שהוכחנו מדברי מרן הב"י שדעתו לברך קודם ההדלקה, וכתב לדחות שמה שתירץ מרן הוא לשיטת ה"ר בנימין, אבל אה"נ לדעת מרן קושיא מעיקרא ליתא. עכ"ד. והוא דוחק גדול שיכתוב מרן כמסתפק ומהסס "ונראה שאפשר לומר שדעתם" וכו' בשעה שהקושיא מעיקרא ליתא. ועוד היכן רמז מרן שדעתו לברך אחר ההדלקה, והרי לא הזכיר

ועוד. והשקיעו בו עבודה רבה ידי"נ ר' הראל  
זנזורי והרב רזיאל כהן שליט"א, ושכמ"ה. ואני  
חזרתי על הכל וסידרתי הכל כפי כחי בס"ד.  
ברוך הנותן ליעף כח.

אה"ח 1234567

printed from Otzar Hahochma [www.otzar.org](http://www.otzar.org)